

Українське лютеранство як східноєвропейський вимір Реформації

В'ячеслав ГОРПИНЧУК

© В. В. Горпинчук, 2016

«Богословские размышления» №17, 2016 / Спецвыпуск «Реформация: восточноевропейские измерения», с. 68-78

Аннотация

В статті розглядається українське лютеранство, як унікальний прояв Лютеранської Реформації на сході Європи. Як Мартін Лютер реформував літургію Західної Церкви, так само Теодор Ярчук і його співпрацівники реформували літургію Східної Церкви. Лютеранська Реформація була взірцем для українських богословів для реформування Української Церкви та потенційної реформи українського суспільства. Все робить Боже Слово. Це відображено як в літургії так і в інших аспектах богослужбового та церковного життя українських лютеран. Сама Українська Лютеранська Церква є наразі єдиною Лютеранською Церквою Східного Обряду.

Ключевые слова: Мартін Лютер. Реформація. Теодор Ярчук. Лютеранська Церква Східного Обряду. Українська Лютеранська Церква.

Abstract

Ukrainian Lutheranism is considered in the article as a unique manifestation of the Lutheran Reformation in the eastern Europe. As Martin Luther has reformed the Western Church so Theodor Yarchuk and his co-workers in Ukraine have reformed the liturgy of the Eastern Church. The liturgy reform was based on St. John Chrysostom Liturgy that is widely used in the modern Eastern Orthodox and Greek Catholic Churches. Lutheran Reformation has been and still is a bright and right example for reforming of the Ukrainian Church and potential reform of the Ukrainian society. The Word of God does everything. This is reflected both in the liturgy and other aspects of the worship and other ecclesiological practices of the Ukrainian Lutherans. "The Lost Pearls" was a book written by a former Lutheran pastor who fled Bolsheviks. As Oscar Wagner well said the title of the book in a good way describes the fate of the Ukrainian Lutherans in the first half of the 20th century. The Ukrainian Lutheran Church is the successor of the Ukrainian Lutherans (Ukrainian Evangelical Church of the Augsburg Confession). As of today the Ukrainian Lutheran Church continues to be the only Lutheran Church of the Eastern Rite.

Keywords: Martin Luther. Reformation. Theodor Yarchuk. Lutheran Church of the Eastern Rite. The Ukrainian Lutheran Church.

За два дні до своєї смерті в Айслебені, в якому він був і народився, доктор Мартін Лютер, великий Реформатор Церкви Христової, написав такі слова: «Virgilium in Bucolis nemo potest intelligere, nisi fuerit quinque annis pastor. Virgilium in Georgicis nemo potest intelligere, nisi fuerit quinque annis Agricola. 2. Ciceronem in epistolis (sic praecipio,) nemo integre intelligit, nisi viginti annis sit versatus in Republica aliqua insigni. 3. Scripturas sanctas sciat se nemo degustasse satis, nisi centum annis cum Prophetis, ut Elia et Elisaeo, Joanne Baptista, Christo et Apostolis, Ecclesias gubernarit. Hanc tu divina Aeneida tenta, sed vestige pronus adora. Ми – жебраки, hoc est verum (16. Februarii Anno, 1546).^[1]

Це не були слова розчарування власним життям, або Реформацією, яку він розпочав мимо своєї волі, а радше чергове сповідання величної істини і схилення голови перед Господом Церкви та Його святим і непомильним Словом. Наскільки відмінним було ставлення доктора Лютера до Божого Слова від тих, хто волів та воліє нині панувати над цим Словом або цим Словом маніпулювати, незважаючи на те, чи вони гостро критикують Лютера за порушення «стародавніх»-середньовічних устоїв Церкви, а чи називають себе послідовниками Реформатора, водночас заявляючи про те, що він, мовляв, лише розпочав Реформацію, а вони її завершили або ось-ось закінчать і стверджуючи, що «буква вбиває, а дух оживляє» (2 Кор. 3:6) та стверджуючи, що під буквою Св. Апостол Павло розуміє не Закон, а Писання, цим самим виявляючи ще одне фундаментальне нерозуміння Лютера та його наполягання на розрізненні між буквою і духом – Законом і Євангелієм.

Лютер волів залишатися на Писанні перед Імператором і за університетською кафедрою. Він віддавав перевагу залишатися на Писанні, проповідуючи в церкві Св. Марії у Віттенберзі і п'ючи пиво зі своїми друзями та численними гостями у домі. Проповідуючи в понеділок після першої неділі Великого посту, 10 березня 1522 року, він промовляв:

«Коротко кажучи, я буду його (Слово Боже) проповідувати, навчати йому, писати про нього, але я не змушуватиму жодної людини силою, бо віра мусить приходити вільно, без примусу. Візьміть за приклад мене. Я чинив спротив індульгенціям і всім папістам, але ніколи не застосовував сили. Я росто навчав, проповідував і писав про Боже Слово, а іншого нічого я не робив. І поки я спав (пор. Марка 4:26-29) чи попивав віттенберзьке пиво з моїми друзями Филипом^[2] і Амсдорфом,^[3] Слово настільки послабило папство, що ніколи жоден князь або імператор не завдавав такої йому шкоди. Я нічого не робив – усе робило Слово. Якби я забажав роздмухати біду, то приніс би Німеччині велике кровопролиття і то міг би я почати таку гру, що в безпеці не перебував би навіть сам імператор. Але що то було б?

^[1] D. Martin Luthers Sammtliche Schriften (herausgegeben von Dr. Joh. Georg Walch, Neue revisirte Sterotypausgabe), St. Louis: Concordia Publishing House, 1887, Zweiundzwanzigster Band, – С. 13

^[2] Меланхтон.

^[3] Ніколай фон Амсдорф.

Звичайна гра дурня. Я ж не робив нічого – я дав, аби Слово робило свою справу».^[4]

Ця безумовна відданість Слову і підлеглисть Слову вирізняла і донині вирізняє Лютеранську Реформацію від інших реформаційних рухів. Через 415 років один з українських реформаторів, пастир Теодор Ярчук підсумує діяльність Мартіна Лютера і його відданість Божому Слову десятьма пунктами:

1. Лютер був покликаний Богом, щоб визволити Християнську Церкву з-під римського володіння з метою прив'язання її до Божого Слова, яке є єдиним для неї законом. Він дає вірним і Церкві Біблію в її повноті і красі. Навіть більше, він примусив також католицьку Церкву, щоб вона провела в себе деякі реформи, а це на деякий час врятувало її від повного занепаду.
2. Лютер відновив євангельську науку про ласку,^[5] що її дарує нам Бог через віру, без діл заслуг. Таким чином, він повернув вірі її первісне євангельське значення.
3. Своєю наукою Лютер реформує щоденне практичне життя, навчаючи, що любові й милосердя є тільки плодами палкої віри в Бога.
4. Своєю діяльністю несення допомоги потребуючим Лютер дає початки соціальних зрушень.
5. Він освячує працю людських рук, задля якої Бог створив людину. Він навчає, що праця для людини є тим самим, чим є вода для риби, а повітря для птиці; що без праці людина не може вести гідного життя. Це він чинить якраз тоді, коли люди праці перебували в зневазі, а пануючі верстви ставилися до них, як до робочих тварин. Тому заслуги Лютера в цій ділянці дуже великі.
6. Своєю наукою і прикладом він освячує зневажане кліром подружнє життя і через це дає початок першій німецькій родині.
7. Перекладом Біблії на німецьку народну мову дає він початок народній літературі; мову свого народу робить він мовою літератури та науки.
8. Задля поширення Біблії дає почин народним школам. – Треба пригадати, що до часів Лютера школи існували тільки для багатих пануючих верств, а народ жив у темноті і забобонності.
9. Він є творцем християнської пісні і навчив німецьку родину цінувати музику.^[6]

^[4] Luther Martin, *Luther's Works*. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vol. 51. – S. 77, 78.

^[5] Благодать.

^[6] Звісно, християнські пісні існували і до Реформації. Але заслуга Лютера в тому, що християнські гімни стали носити винятково Біблійний і Христоцентричний характер. Й. С. Бах став великим композитором, намагаючись насамперед відродити музичну спадщину Мартіна Лютера.

10. Він перший підносить вартість поодинокі родини, як Божого інституту: робить її кузнею загальнолюдських вартостей. Це дало нові напрямки у мистецтві, такому як: малярство, різьбярстві, музиці і літературі. З того часу життєві вартості родини стають основою вартостей також цілого суспільства, цілого народу.^[7]

Так дивилися українські лютеранські пастирі першої половини ХХ століття на спадщину Реформації. З таким ставленням до Слова Божого та до українського народу бралися вони до того, що ми можемо назвати Українською Реформацією. Передумовами для цієї Реформації вважаємо насамперед волю Божу, яка окрім частих та різних реформаційних проявів на українських землях, проявилася також у формуванні таких факторів:

1. Тривалою стагнацією українського церковного життя.
2. Латинщенням Греко-Католицької Церкви.
3. Втратою української державності після поразки української визвольної революції 1917–1920 років.
4. Активною місіонерською діяльністю Союзу Церков Євангельсько-Аугсбурзького та Гельвецького віросповідання (СЦАГ), а особливо пастиря, доктора богослов'я Теодора Цеклера, який мав добру віросповідну лютеранську позицію.^[8]

Як і за днів Лютера, саме Слово Боже для українських студентів богослов'я і священників греко-католицького та православного походження^[9] давало відповіді не лише на церковні, але й на суспільні та національні питання, що поставали перед ними і масою українців на західно-українських землях і саме Слово давало натхнення проповідувати та діяти так само, як діяв свого часу їхній уславлений попередник в Німеччині, доктор Мартін Лютер. Саме лютеранська спадщина стала тією чудесною і надійною формою в якій було вилито основні елементи богослужбового, освітнього та суспільного життя українських лютеран.

Лютеранство в східній Європі існувало від часу Реформації. Проте воно мало виразний західний характер не лише в догматиці, але й в літургії та культурі, адже до лютеранства переходили та належали в основному представники Західної Церкви. Український історик Вікторія Любашенко в «Історії протестантизму в Україні» розповідає цікаві деталі про життя двох представ-

^[7] Теодор Ярчук. Хто такий Мартін Лютер? – Станіславів: Накладом видавництва «Прозри!», 1937 р. (Репринтне видання. Друк видавництва «Горлиця», Тернопіль, 1999 р.). – С. 46, 47.

^[8] Ці 4 фактори взято з Ессе Х Собору Української Лютеранської Церкви, 27-28 листопада 2002 року. В'ячеслав Горпинчук. Українська Реформація в церковному контексті УЄЦАВ першої половини ХХ століття: передумови та історичні особливості. – Довідник УЛЦ, 2003 рік. Єпископат Української Лютеранської Церкви. – Київ, 2003. – С. 10. Більше подробиць про ці фактори можна дізнатися з цього ессе або в друкованому вигляді або в інтернеті – даний матеріал там розміщено у вільному доступі.

^[9] Слово «походження» використовуємо, аби зазначити те віросповідання, що його мали майбутні українські лютеранські пастирі та аби зрозуміти, чому саме українське лютеранство набуло саме такої нинішньої форми.

ників України Станіслава Оріховського та Мартіна Кровицького, які навчалися у Віттенберзі, але які вочевидь теж належали до окатоличеної частини українського народу.^[10] Як для німців чи шведів, які мешкали на українських землях так і для українців-католиків, природним було використання західної літургії, яка була для них рідною і зрозумілою. Проте для українців, які виростили в східній традиції та поклонялися Господу, використовуючи літургії Східної Церкви, це було б набагато важче, адже це часто означало би відмову від рідної культури і цілого пласту (повторюся) рідної духовної спадщини, поза яким іншої спадщини набути їм вони часто не могли.

«Для юдеїв я був, як юдей, щоб юдеїв придбати; для підзаконних був, як підзаконний, хоч сам підзаконним не бувши, щоб придбати підзаконних. Для тих, хто без Закону, я був беззаконний, не бувши беззаконний Богові, а законний Христові, щоб придбати беззаконних. Для слабих, як слабкий, щоб придбати слабих. Для всіх я був усе, щоб спасти бодай деяких. А це я роблю для Євангелії, щоб стати її спілником», писав у листі до Римлян Апостол Павло (9:20-23).

Для слов'янських народів подібну місіологію використовували Св. Кирило та Мефодій, оспівані в «Повісті врем'яних літ». За подібну місіологію поплатився празький професор і проповідник Ян Гус, діло якого продовжив «орел із-за хмари», як називав Мартіна Лютера в поемі «Єретик» Тарас Шевченко. Німецька меса 1526 року доктора Лютера логічна вийшла із його *Formula missae* 1523 року. Лютер реформує літургію і повертає у ній народів Христа. Він пише: «Серед християн вся служба (Божа) повинна зосереджуватися на Слові і Таїнстві... Бо порядки (служб) мусять служити розвитку віри і любові, а не завдавати вірі шкоди. Якщо ж їм цього не вдається, то вони – недійсні, мертві і минувші».^[11]

В Аугсбурзькому віросповіданні (XXIV:1 (9, 7)) Меланхтон пише:

«Нас несправедливо було звинувачено в забороні меси. Ми не хвалимося, але очевидним є те, що меса дотримується серед нас з більшою побожністю і серйозністю, ніж серед наших опонентів. Навіть більше від того, людей навчають часто із більшою старанністю про Святе Таїнство,^[12] — чому воно було запроваджене, і як його слід використовувати (а саме, — для втіхи змучених сумлінь), для того, щоб людей заохочувати до участі в Причасті та меси».^[13]

Наприкінці Книги Злагоди, в Каталозі Свідчень у зверненні до християнського читача є такі слова: «... у вищеназваній книзі не запроваджено нічого нового, ані в доктрині, ані у висловах, але що ми навчали та говорили про цю таємницю так само, як це зроблено найперше в Святому Писанні, а потім, як

^[10] Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні. — Львів. Просвіта, 1995. — С. 90-91.

^[11] Luther Martin, *Luther's Works*. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vo. 53. — S. 90.

^[12] Святу Вечерю.

^[13] Concordia-Злагода. Віросповідання Євангельської Лютеранської Церкви. — Київ. Lutheran Heritage Foundation. 2005. — S. 45.

це чинила давня чиста Церква».^[14] Подібне розуміння мали і українські лютеранські служителі в тридцятих роках минулого століття. Михайло Гільтайчук у власній книзі «Загублені перла: хроніка одного українського села» писав про реформаційні процеси на Станиславівщині:

«Будова церков... провадилася так, щоб вони відповідали приблизно архітектурі православних церков, щоб тим робом не відхилятися від свого рідного... Тому, в цьому змислі вже на початку було прийнято у “Символі віри” походження Духа Святого лише від Отця (Філіюкві) про що деякий час велася завзята полеміка з чужинецькими, євангелицькими колами, які вкінці таки мусили поступитися. У цьому розумінні відправлялися весь час богослужіння по-православному, розуміється – зі збереженням рідних традицій, з відповідними реформуваннями».^[15]

Ці відповідні реформування, у душі Лютеранської Реформації, в Божественну Літургію Івана Золотоустого^[16] завершив вносити пастир Теодор Ярчук. Він не перекладає і не адаптує до місцевих умов, наприклад, Німецьку Месу Лютера, як це зазвичай роблять лютеранські місіонери по всьому світові. Але знайшовши підтримку в іншого пастиря, доктора Теодора Цеклера, реформує Літургію, якою майже тисячу років українці вже користуються. На перших сторінках «Українського Євангелицького Служебника» після наголосу на Христоцентричності служб Божих, Теодор Ярчук наголошує: «...євангелицького богослужіння не відправляє самий священик в імені згромаджених вірних, а радше **вірні спільно з душпастирем** приносять Богу жертву хваління і подяки. Отже без особистої участі вірних не може відбуватися ніяке єванг. богослужіння»^[17]. Це перегукується з тим, що пише Лютер у

«Порядку Меси та Причастя»: «Тож, якщо ми хочемо плекати Христову Заповідь, то в Церкві не можна дозволяти жодної приватної меси, окрім як тимчасової поступки заради слабких у вірі».^[18] Потім Теодор Ярчук підсумовує:

«Наведені місця Св. Писання і Євангелицького Визн. Віри та загальна пошана до літургічної форми богослужень, засвоєної з давніх-давен в українському народі, були провідними ідеями при укладанні цього українського єван-

^[14] Concordia-Злагода. Віросповідання Євангельської Лютеранської Церкви. – Київ: Lutheran Heritage Foundation. 2005. – S. 750.

^[15] Протопресвітер Михайло Гільтайчук. Загублені перла: хроніка одного українського села. – Новий Ульм: Українська друкарня в Новому Ульмі, 1978. – С. 42. Збережено правопис оригіналу. Слід зазначити, що у випадку з Михайлом Гільтайчуком з Камінної відданість основним догмам і традиціям Східної Церкви переважила відданість віросповіданню і своє життя він закінчив саме протопресвітером Православної Церкви.

^[16] Постають питання про те, як насправді виглядав оригінал Літургії Св. Івана Золотоустого, адже чимало вчень сучасної, наприклад, Православної Церкви, виникли вже після відходу цього святого до Господа. На нашу думку, Літургія Української Лютеранської Церкви стоїть найближче до можливого оригіналу.

^[17] Український Євангелицький Служебник. – Станиславів: Друкарня Л. Геллера, 1933. – С. 3. (Правопис оригіналу збережено).

^[18] Luther Martin, Luther's Works. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vo. 53. – S. 32.

гелицького Службника. Нехай же служить він на славу Святій, Одноістотній, Животворящій і Неподільній Тройці, на користь Українському Народові і на добро всім братам у вірі – українським євангеликам!»^[19]

Про реформаційну працю пастиря Теодора Ярчука американський богослов Джей Дейвід Веббер пише у вступові до «Українського Лютеранського Службника»:

«В “Службнику” Ярчук запропонував українським християнам євангельський перегляд Божественної Літургії Івана Золотоустого та інших історичних обрядів і служб. Таким чином він зробив для Східної Церкви те, що Мартін Лютер зробив для Західної Церкви, коли в 1523 році підготував “Formula Missae”, євангельський перегляд Римської меси того часу».^[20]

Доктор Мартін Лютер розглядаючи історію меси, писав:

«Меса стала жертвою. Додавалися оферторії і молитви за покійних. У “Свят, свят, свят” і “Слава у вишніх Богу” вставлялися секвенції і прози. Потому меса стала священицькою монополією, що пожирала багатство цілого світу і поглинала його наче апокаліптична чума – цілим військом багатих, ледачих, могутніх і корумпованих целібатів. Так і з’явилися меси за покійних, за подорожі, за процвітання – та й хто навіть може навести всі причини задля яких меса перетворилася на жертву?»^[21]

Лютер повертає месі її істинне значення Столу Господнього, Господньої Вечері, Господнього Спомину, Причастя тощо. Таку саму працю у реформуванні Божественної Літургії Івана Золотоустого проводить і Теодор Ярчук. Ця реформа – одна з ключових у літургії, часом проходить повз увагу тих дослідників Реформації, що зазвичай помічають лише усування певних небіблійних молитов. Слід зазначити, що в «Українському Лютеранському Службнику» після слів Запровадження Господньої Вечері є молитва про зіслання Святого Духа, але вона – не епіклеза, яка може бути типовою для західної або східної літургії, маючи, звісно свої особливості і свої смислові навантаження. Але в українській лютеранській літургії ця молитва стосується присутності Святого Духа у причасниках задля зміцнення віри у правді, тобто у Слові, у Христі.^[22]

^[19] Український Євангелицький Службник. – Станіславів: Друкарня Л. Геллера, 1933. – С. 4. Правопис оригіналу збережено.

^[20] Український Лютеранський Службник. – Київ: Lutheran Heritage Foundation, 2003. – С. 3.

^[21] Luther Martin, *Luther's Works*. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vo. 53. – S. 21, 22.

^[22] «Пам'ятаючи цей спасенний заповіт і все, що для нас сталося, – жертву на хресті, гріб, воскресіння і вознесення, просимо Тебе Господи, й молимо, й благаємо: зішли Духа Твого Святого на всіх, що споживатимуть Дари Твої задля зміцнення віри у правді. Господи, Ти найсвятішого Духа Свого на апостолів зіслав, не відбери Його, Добрий, і від нас, а обнови нам, що молимося Тобі, і дай одними устами й одним серцем славити і в піснях величати найсвятіше і величне ім'я Твоє тепер, і повсякчас, і по віки віків!» – Український Лютеранський Службник. – Київ: Lutheran Heritage Foundation, 2003. – С. 44.

У передмові до *Малого Катехісису* доктор Лютер писав:

«Той прикрий стан, у якому я виявив релігійні справи під час недавнього провідування громад, спонукає та змушує мене підготувати (видати) цей Катехісис, або твердження християнської доктрини у цій малій, зрозумілій та простій формі. Милостивий Боже! Яке багатостороннє убозтво я побачив! Прості люди, особливо в селах не мають взагалі ніякого знання про християнську доктрину і, ой леле! багато пастирів є зовсім неспроможними та некомпетентними навчати (так, що про це соромно і говорити). Але все-таки, всі кажуть, що вони — християни, охрищені та отримують (загальні) святі Таїнства. Та вони (не розуміють) і не можуть (навіть) проказати напам'ять ні Господньої молитви, ні Символу віри, ні Десяти Заповідей. Вони живуть як тупа худоба та безтямні свині; і все-таки тепер, коли прийшло Євангеліє, вони гарненько, як знавці, навчилися зловживати всією свободою».^[23]

Реформа церковного життя без ретельної, старанної катехізації неможлива. Але для всього є своя пора. У «Німецькій месі» Лютер зачіпає історію Катехісису:

«Катехісис означає навчання, в якому язичників, які хочуть бути християнами, навчають і ведуть у тому, що вони повинні вірувати, знати, робити та залишати незробленим, відповідно до християнської віри... Це навчання або катехізацію я не можу викласти краще або простіше, ніж це робилося від початку християнства і зберігалось аж донині, тобто в цих трьох частинах: Десять Заповідей, Символ віри та Отче наш. Ці три частини чітко та просто містять усе, що потребує знати християнин... Це навчання мусить надаватися, допоки немає особливої громади, з кафедри у визначений час або ж щодня, коли є така потреба і повторюватися та читатися вголос вечорами та ранками в домітках для дітей і слуг, аби їх підготувати як християн. Як і не повинні вони заучувати слова механічно... Якщо батьки та опікуни не візьмуться за це або самі або через когось, катехісису ніколи не буде...».^[24]

І 1939 року Теодор Ярчук писав:

«Але не лише через проповідь Слово Боже проголошується, але й через Писання — через нього не лише зміцнюються наші громади, але через нього весь наш народ ознайомиться з євангеліцькими ідеями. Так, 1929 року я переклав *Малий Катехісис* Мартіна Лютера українською мовою і видав його; 1930 року так само видаються дві брошури «Апостол Петро» та «Вогонь для еретиків»; через три роки потому з'явилося «Аугсбурзьке Віросповідання» — українською мовою. Окрім цього є різні трактати, найголовнішим серед яких є «Ми хочемо будувати рідну Церкву!» Ю. Фолюшняка,

^[23] Український Лютеранський Службник. Київ: Lutheran Heritage Foundation, 2003. — С. 302.

^[24] Luther Martin, *Luther's Works*. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vo. 53. — S. 64, 65.

що був виданий 1932 року – і він заслуговує особливої уваги. Глибоко продуманий, звернений до серця народу, отримав він ширі відгуки серед широких народних кіл. Окрім цього кожні 14 днів з 1930 року мною видається євангелізаційний журнал “Прозри!” та апологетичний місячник “Стяг”...»^[25]

Про те, як Слово і Українська Реформація ширилася, згадує і Михайло Гільтайчук, зазначаючи, що реформаційний рух не був штучним чи принесеним закордонними місіонерами, а «спонтанно почав ширитися на західних землях України».^[26] Поціновуючи працю з реформування літургії, друку різних видань для просвіти українського народу, Михайло Гільтайчук відкидає критику про зайвість Реформації. Він пише:

«Видно, що це було конче потрібне, і в цьому ніхто з здоровим розумом не сумнівається. Візьмімо приклад: як хтось бажає очистити свою домівку, своє тіло, тим більше є потреба очистити свою душу. На це є якраз тільки одне місце: Церква Христова, яка стоїть на непохитному фундаменті – Ісусі Христі. Тому Вона не сміє бути людською філософією занечищена, а має бути чиста, як Її Основоположник».^[27]

Сучасний «Український Лютеранський Службник», продовжуючи думки наших отців-попередників з першої половини ХХ століття, включає не лише всі Служби Божі та додатки для них з «Українського Євангелицького Службника» 1933 року, але й Малий Катехізис доктора Мартіна Лютера та Аугсбурзьке Віросповідання. І Малий Катехізис і Аугсбурзьке Віросповідання регулярно використовуються, як під час Служб Божих так і під час різноманітних уроків у Церкві, аби підсумовувати чисте вчення Біблії та задля того, щоб Церква тривала у доктрині Лютеранської Реформації і залишалася тією Церквою, визначення які дає Аугсбурзьке Віросповідання:

«Також серед нас навчається, що одна свята Християнська Церква буде і залишатися повіки віків. Це – зібрання усіх віруючих, серед яких Євангеліє проповідується у його чистоті і Святі Таїнства відправляються відповідно до Євангелія».^[28]

Слід зазначити, що тема рідної, чистої Церкви лунала не лише в проповідях пастирів із кафедр установлених громад або місійних станиць, але й була однією з провідних тем і в художніх творах українських євангеліків першої половини. Один з них, Василь Гулик у власній поемі «Попівське сумління» писав:

^[25] Theodor Yarczuk. Gottes Wort vor den Toren Ruslands. Erlangen: Martin Luther-Verlag, 1939. – С. 14.

^[26] Протопресвітер Михайло Гільтайчук. Загублені перла: хроніка одного українського села. – Новий Ульм: Українська друкарня в Новому Ульмі, 1978. – С. 40. Збережено правопис оригіналу.

^[27] Там само. – С. 42.

^[28] Український Лютеранський Службник. – Київ: Lutheran Heritage Foundation, 2003. – С. 339.

Піду правди я шукати
В своїй Церкві рідній
Там не дадуть загинути,
Хоч і самі бідні

Там пастирі по Божому
З людьми поступають,
Людей правди навчають
І не обдирають!

Ті пастирі українські,
Лютерани – звуться,
Кращу долю для народу
З'єднати беруться...^[29]

В усіх проповідях, листах, творах українських лютеран першої половини ХХ століття, червоною ниткою проходить любов до Божого Слова, до Христа Спасителя і до рідного українського народу подібно, як і в Лютера в XVI столітті червоною ниткою проходить любов до Божого Слова, до Христа Спасителя і його рідного німецького народу. Оскар Вагнер писав:

«Михайло Гільтайчук, один з українських лютеранських духівників, який 1948 року приєднався до Української Автокефальної Православної Церкви, навів свої спогади про те, як відбувалося євангельське життя його громади на старій Батьківщині у книжці “Загублені перла”. Ця назва може стояти для позначення історії євангельського руху українців в західній Україні.

В мінливій історії протестантства серед східних слов'ян вперше з часу Реформації в західній Україні на ґрунті Греко-Католицької Церкви Східної Галичини почалося формування нових форм євангельської церковності: реформаційні Церкви візантійського обряду, лютеранського або ж реформатського сповідання, візантійської літургії, поклоніння і народних звичаїв».^[30]

Нашою молитвою є те, аби Українська Лютеранська Церква не лише віднайшла загублені перла розвіяні пожарищами II Світової війни та розграбовані кривавими полчищами НКВС та їхніми завзятими послідовниками, але й з'єднала їх у собі на славу Бога і на добро українського народу! Ми також віримо, що все це в ній робило раніше і робить нині Слово Боже. А ми, як каже Мартін Лютер – жебраки. *Nos est verum. Soli Deo gloria!*

^[29] Василь Гулик. Попівське сумління. – Станіславів: Накладом видавництва «Прозри!», 1935. – С. 14, 15.

^[30] Oskar Wagner. *Ukrainische Evangelische Kirchen des byzantinischen Ritus*. Erlangen: Oikonomia. 1991. – С. 54.

Список використаної літератури

- Bibliia abo knyhy Sviatoho Pys'ma Staroho i Novoho Zapovitu. Kyiv: Ukraïns'ke Bibliine Tovarystvo. 2007.
- Concordia-Zlahoda. Virosповідання Ievanhel's'koï Liuterans'koï Tserkvy. Kyiv: Lutheran Heritage Foundation. 2005.
- D. Martin Luthers Sammtliche Schriften (herausgegeben von Dr. Joh. Georg Walch, Neue revisirte Sterotypausgabe), St. Louis: Concordia Publishing House, 1887, Zweiundzwazigster Band.
- Esse X Soboru Ukraïns'koï Liuterans'koï Tserkvy 27-28 lystopada 2002 roku. Dovidnyk ULTS, 2003 rik. Iepyskopat Ukraïns'koï Liuterans'koï Tserkvy. m. Kyiv. 2003.
- Hiltaichuk, Protopresviter Mykhailo. Zahubleni perla: khronika jednoho ukraïns'koho sela. Novyi Ul'm: Ukraïnska drukarnia v Novomu Ul'mi. 1978.
- Hulyk Vasyl'. Popivs'ke sumlinnia. Stanyslaviv: Nakladom vydavnytstva «Prozry!». 1935.
- Liubashchenko V. I. Istoriia protestantyzmu v Ukraini. L'viv. Prosvita. 1995.
- Luther Martin, Luther's Works. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vol. 51.
- Luther Martin, Luther's Works. Edited by Yaroslav Pelikan and Helmut T. Lehmann. American Edition. Philadelphia: Fortress Press, 1989, Vo. 53.
- Ukraïns'kyi Ievanhelytskyi Sluzhebnyk. Stanyslaviv: Drukarnia L. Helliera. 1933
- Ukraïns'kyi Liuterans'kyi Sluzhebnyk. Kyiv: Lutheran Heritage Foundation, 2003.
- Yarczuk, Theodor. Gottes Wort vor den Toren Ruslands. Erlangen: Martin Luther-Verlag, 1939.
- Yarczuk, Teodor. Khto takyi Martin Liuter. Stanyslaviv: Nakladom vydavnytstva «Prozry!», 1937, (Repyntne vydannia. Druk vydavnytstva «Horlytsia», Ternopil, 1999).
- Wagner, Oskar. Ukrainische Evangelische Kirchen des byzantinischen Ritus. Erlangen: Oikonomia. 1991.